

УДК 330.322.5

В. В. Біба,

к.т.н., доцент кафедри економіки підприємства Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка

А. С. Скрильчик,

асистент кафедри економіки підприємства Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка

О. С. Полянський,

студент групи 402-ЕП, фінансово-економічного факультету, Полтавського національного технічного університету імені Ю. Кондратюка

**ОЦІНКА МОЖЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗИКОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ
МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ****Анотація.** Стаття присвячена дослідженню процесів формування позикових інвестиційних ресурсів на підприємствах малого бізнесу, оцінки фінансових впливів на їх залучення та ефективне використання**The summary.** The article is devoted research of processes of forming of loan investment resources on the enterprises of small business, estimation of factors w on their bringing in and effective use**Ключові слова:** інвестиції, інвестиційні ресурси, позикові інвестиційні ресурси, проект, чистий прибуток, платоспроможність, фінансова стійкість, рентабельність**Key words:** investments, investment resources, loan investment resources, project, net income, solvency, financial firmness, business activity, profitability

Вступ. Сучасні інвестиційні процеси на підприємствах малого бізнесу України характеризуються недостатнім обсягом наявних інвестиційних ресурсів, значною диспропорцією між обсягом ресурсів та реальних потреб економіки в них, обмеженого доступу більшість підприємств до більшості джерел фінансування інвестиційних процесів. Все це впливає висування жорстких використання ресурсів підприємств, особливо інвестиційних.

Провідні науковці-економісти, такі, як В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда, Т.В. Майорова, І.П. Мойсеско, А.А. Пересада [1, 2, 3], виділяють такі головними джерела ресурсів: власні, залучені і позикові.

Позитивною стороною використання власних інвестиційних ресурсів підприємствами малого бізнесу є те, що вони є найменш ризиковими, та за умов їх цільового використання не тільки і підприємства та ефективності використання капіталу в цілому, а й забезпечують приріст інших видів інвестиційних ресурсів підприємств.

Залучені інвестиційні ресурси малих підприємств формуються за рахунок кредиторської заборгованості за видами, внески до статутного та інших фондів засновників; приріст заборгованості цьому даний вид інвестиційних ресурсів є найбільш обмеженим для підприємств малого бізнесу, так як:

- організаційно-правова форма «акціонерне товариство» не притаманне малому бізнесу в Україні;
- великий відсоток тінзації економіки України, щодо оплати праці працівників малих підприємств.

Основною метою формування інвестиційних ресурсів підприємства є задоволення потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позицій забезпечення інвестиційної діяльності. З огляду на те, що протягом останніх років відбувається збільшення відсотка підприємств, що отримали збиток від операційної діяльності, які на кінець 2009 року є кількістю підприємств малого бізнесу, і відповідно зменшення сум чистого прибутку, негативно впливає на обмеження їх власних інвестиційних ресурсів. Тому одним із основних джерел фінансу та програм на сьогоднішній день є кредитні ресурси банків та інші позикові кошти, які підносяться до позикового капіталу підприємств.

Постановка задачі. Метою написання даної наукової статті є дослідження можливості залучення позикового капіталу на підприємства малого бізнесу за видами економічної діяльності показників їх кредитоспроможності протягом 2008-2009 років.

Результати. Під впливом фінансової кризи 2009-2010 років відбулося значне скорочення обсягів кредитування вітчизняними фінансовими установами інвестиційних проектів і програм України, при цьому процес кредитування став більш виваженим і прогніваним, за рахунок підвищення умов кредитування та методів оцінки кредитоспроможності.

Кредитоспроможність підприємства є багатоглядним, комплексним поняттям, на рівень якого впливають велика кількість якісних і кількісних параметрів. Спираючись на Постанову про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків № 279 від 06.07.2000, для виявлення галузевих особливостей видами економічної діяльності, як перспективних позичальників кредитних продуктів, було проведено оцінку кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за наступною групою показників: фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності [4].

В таблиці 1.2 наведено оцінку ключових показників кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності протягом 2008-2009 років [5,6].

Аналізуючи проведені розрахунки необхідно відмітити наступне.

1. Розраховані значення коефіцієнтів покриття та абсолютної ліквідності свідчать про те, що більшості видам підприємств за економічної діяльності не характерне їх оптимальне підприємств, що займаються фінансовою діяльністю. Це пов'язано з тим, що:

- у структурі активів підприємства переважають основні фонди, які частково сформовані за рахунок позикового капіталу;
- окремі види економічної діяльності, такі як торгівля автомобілями, діяльність готелів, діяльність транспорту, діяльність пов'язана з нерухомістю, охорона здоров'я та інші мають несприятливий баланс, що пов'язано з тим, що значення даного показника у даних видах економічної діяльності менше 1.
- за більшістю видами економічної діяльності прослідковується негативна тенденція погіршення даного показника, окрім сільськогосподарських та будівельних підприємств, що впливає на отримання додаткових кредитних ресурсів;
- за відсутністю можливості отримання кредитів під заставу оборотних коштів, що причиною їх низькою ліквідністю, підприємствам необхідно буде заставляти основні фонди, які в середньому на рівні 50%, що суттєво вплине на скорочення розміру кредитів, які може надати фінансова установа.

2. Розраховані показники фінансової стійкості підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності, свідчать про те, що у більшості їх значення негативно характеризують бізнесу. Це пов'язано з тим, що:

- за винятком підприємств, що здійснюють фінансову діяльність, надають освітні та комунальні послуги, усі підприємства переважно працюють на позиковому капіталу, про що свідчить негативну тенденцію зменшення даного показника і значну невідповідність його нормативну значенню, що суттєво збільшує ризик їх банкрутства, особливо будівельні підприємства, оптово-роздрітні та торгівля автомобілями і мотоциклами;
- оберненим показником коефіцієнта автономії є коефіцієнт концентрації позикового капіталу, динаміка якого негативна для усіх малих підприємств, за винятком підприємств, що надають послуги;
- за винятком підприємств, що здійснюють фінансову діяльність та надають освітні послуги, оборотні засоби на усіх підприємствах малого бізнесу переважно сформовані за рахунок позик впливає на їх ліквідність.

Таблиця 1. Ключові показники кредитоспроможності вітчизняного малого бізнесу у 2009 році [розробка автора]

№	Види економічної діяльності	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	Коефіцієнт стійкості фінансування	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Кредитоплатоспроможність
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	Нормативне значення показника	2-3	0,2-0,25	> 0,5	> 0,5	< 0,5	> 0,1	0,8 – 0,9	2	2	2	
	Усього по малим підприємствам	1,104	0,193	0,296	0,188	0,810	-0,227	0,486	0,444	0,791	0,260	(
	в тому числі:											
1	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,381	0,072	0,401	0,397	0,664	-0,092	0,605	0,390	0,745	0,314	(
2	Промисловість	1,200	0,093	0,348	0,309	0,738	-0,017	0,472	0,598	0,956	0,335	(
3	Будівництво	1,211	0,139	0,195	0,589	0,880	-0,403	0,531	0,406	0,727	0,254	(
4	Оптова та роздрібна торгівля; посередництво в оптовій торгівлі	1,045	0,149	0,162	0,208	0,975	-0,094	0,272	0,844	1,118	0,344	(
5	Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт	0,970	0,063	0,118	-0,152	0,929	-0,221	0,264	2,320	3,219	0,603	(
6	Діяльність готелів та ресторанів	0,844	0,237	0,371	-0,164	0,717	-0,928	0,623	0,451	1,411	0,382	(
7	Діяльність транспорту та зв'язку	0,976	0,171	0,353	-0,036	0,737	-0,387	0,528	0,704	1,522	0,438	(

8	Фінансова діяльність	2,134	0,457	0,533	0,632	0,514	0,275	0,702	0,074	0,115	0,078	
9	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання інших послуг	0,938	0,204	0,321	-0,086	0,798	-0,605	0,556	0,146	0,363	0,106	
10	Освіта	1,628	0,370	0,719	0,233	0,299	0,283	0,754	1,350	3,554	1,568	
11	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,917	0,422	0,339	-0,074	0,639	-1,346	0,694	0,541	1,801	0,569	
12	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері туризму	0,883	0,161	0,558	-0,069	0,500	-0,638	0,702	0,388	1,451	0,426	

Таблиця 2. Ключові показники кредитоспроможності вітчизняного малого бізнесу у 2008 році [розробка автора]

№	Види економічної діяльності	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	Коефіцієнт стійкості фінансування	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Кредитна рента
Нормативне значення показника		2-3	0,2-0,25	> 0,5	> 0,5	< 0,5	> 0,1	0,8 - 0,9	2	2	2	
Усього по малим підприємствам		1,194	0,204	0,332	0,272	0,648	-0,180	0,532	0,619	1,129	1,544	
в тому числі:												
1	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1,343	0,056	0,423	0,309	0,561	-0,098	0,613	0,420	0,863	1,435	
2	Промисловість	1,300	0,087	0,391	0,367	0,599	0,037	0,519	0,848	1,233	1,768	
3	Будівництво	1,198	0,134	0,192	0,481	0,755	-0,424	0,530	0,634	1,171	1,629	
4	Оптова та роздрібна торгівля; посередництво в оптовій торгівлі	1,068	0,147	0,182	0,261	0,813	-0,075	0,293	1,166	1,567	1,862	
5	Торгівля автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт	1,016	0,084	0,155	0,073	0,841	-0,140	0,283	1,863	2,870	3,844	
6	Діяльність готелів та ресторанів	0,878	0,253	0,409	-0,109	0,586	-0,795	0,632	0,541	1,493	1,732	
7	Діяльність транспорту та зв'язку	1,028	0,211	0,364	0,035	0,631	-0,347	0,545	0,744	1,469	1,985	
8	Фінансова діяльність	2,484	0,488	0,553	0,716	0,413	0,331	0,732	0,096	0,161	0,449	
9	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання інших послуг	1,092	0,230	0,387	0,084	0,592	-0,558	0,645	0,204	0,543	0,718	
10	Освіта	1,767	0,421	0,720	0,232	0,250	0,292	0,760	1,474	3,379	5,575	
11	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,140	0,473	0,415	0,097	0,500	-0,756	0,709	0,670	2,137	2,988	
12	Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері туризму	1,007	0,188	0,586	0,003	0,399	-0,424	0,722	0,457	1,669	2,333	

3. Розглядаючи основні показники ділової активності малих підприємств за видами економічної діяльності необхідно відмітити наступне:

- за винятком торговельних підприємств та підприємств, що надають освітні послуги, необхідно відмітити негативну динаміку зменшення коефіцієнтів оборотності, як активів в цілому, так числі, що в свою чергу впливає на збільшення періоду їх оборотності; це пов'язано з тим, що на кінець 2009 року відбулося скорочення обсягів реалізованої продукції на більшості малих підприємств зменшення купівельної спроможності їх споживачів;
- у порівнянні з 2008 роком суттєво зменшилася коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості малих підприємств. Так якщо у 2008 році більшість підприємств перевищували норми 2009 року у нормативному рівні оберталися кредиторська заборгованість тільки підприємств, що надають освітні послуги;
- одним із основних чинників зменшення оборотності активів підприємства в цілому, є збільшення їх вартості на кінець 2009 року, при цьому даний приріст є у більшості негативним, зростання вартості мало ліквідних активів, а саме дебіторської заборгованості.

4. Розглядаючи коефіцієнти рентабельності діяльності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності необхідно відмітити наступне:

- наявність негативної тенденції зменшення коефіцієнтів рентабельності протягом 2008-2009 років за окремими групами підприємств, обсяг чистого прибутку яких, суттєво скоротився проти зменшення сум власного капіталу підприємств малого бізнесу, спричинило зменшення коефіцієнта рентабельності його використання по всім малим підприємствам за видами економічної діяльності;
- висновок. Підсумовуючи проведені розрахунки ключових показників кредитоспроможності підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності можливо зробити наступні висновки: По-перше більшість показників, що характеризують рівень кредитоспроможності підприємств малого бізнесу не перевищують нормативне значення, і мають негативну динаміку погіршенні вплине на рішення банків, або відмовити у фінансуванні, чи вимагати суттєвої застави та сплати великих страхових внесків. По-друге необхідно відмітити значний потенціал щодо розвитку та залучення позикового капіталу підприємств, що здійснюють фінансову діяльність та надають освітні послуги, які мають рахунок формування капіталу підприємства з більшістю за рахунок позикового капіталу. По-третє необхідно відмітити, що хоча і більшість ключових показників кредитоспроможності малого бізнесу в Україні, негативно впливають на її підсумкову оцінку, позитивним рентабельності більше 0 протягом 2008-2009 років. Тобто під впливом суттєвих економічних змін в середині країни на фоні світової фінансової кризи, глобалізаційних процесів та тонізації економічної діяльності малих підприємств є прибутковими. При цьому за рахунок активізації державної політики, щодо фінансової підтримки малого бізнесу, через механізм гарантування кредитним ресурсам, неодмінно збільшить їх привабливість, як об'єкта інвестування для вітчизняних і іноземних фінансових установ.

Література:

1. Інвестування: Навч. посіб. / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда; За заг. ред. Гриньової. – 2-ге вид., доопр. і доп. – Х.: Інжек, 2005. – 664 с.
2. Т.В. Майорова. Інвестиційна діяльність: підручник для студентів вищих навч. закладів; / Майорова Т.В.; – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
3. Інвестування: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / А.А. Пересада, О.О. Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.
4. Постанова НБУ "Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" № 279 від 06.07.2000.
5. Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів малого підприємництва". 2009 рік. Державний комітет статистики України - К. 2010.
6. Статистичний збірник "Діяльність малих підприємств". 2008 рік. Державний комітет статистики України - К. 2009.

Стаття над

